

8. FATF clarifies risk-based approach: case-by-case, not wholesale de-risking : веб-сайт. URL: <http://www.fatfgafi.org/publications/fatfgeneral/documents/rba-and-de-risking.html> (дата звернення 07.06.2023).

9. Про початок діяльності Бюро економічної безпеки : Розпорядження КМУ від 24.11.2021 № 1493-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-pochatok-diyalnosti-byuro-ekonomichnoyi-s1493-241121> (дата звернення 07.06.2023).

10. Про Бюро економічної безпеки України : Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> (дата звернення 07.06.2023).

11. 60 млрд грн для економічної безпеки України: в БЕБ підбили підсумки 2022 року : веб-сайт. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/economics/60-mlrd-grn-dlya-ekonomichnoi-bezpeki-ukraini-v-beb-pidbili-pidsumki-2022-roku.htm> (дата звернення 07.06.2023).

12. Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України : Проект Закону від 20.05.2020 № 3196. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70243 (дата звернення 07.06.2023).

13. Шостко О. Ю. Закон РІКО – ефективний засіб боротьби з організованою злочинністю в США. *Проблеми законності* : респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 2003. № 62. С. 115–120.

УДК 343.43

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.1.39>

ШЛЯХОВСЬКИЙ О.А.

ОКРЕМІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

SEPARATE PRINCIPLES OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF LEGAL PROTECTION AGAINST HUMAN TRAFFICKING

На сьогодні залишається тривожною ситуація в Україні, саме щодо торгівлею людьми. На міжнародному рівні торгівлю людьми визнано найжорсткішим і найнебезпечнішим злочином проти волі, честі й гідності особи. З кожним роком злочини цієї категорії набувають дедалі більших масштабів і визнаються загрозою для всієї світової спільноти. Це зумовлено тим, що торгівля людьми належить до однієї з найприбутковіших сфер транснаціональної етнічної організованої злочинності. Згідно з оцінками Міжнародної організації праці, прибуток від примусової праці й торгівлі людьми в усьому світі становить 150 млрд доларів США. Причому за формою експлуатації найбільше жертв (64% від загальної кількості, або 16 млн) становлять особи, які стали жертвами торгівлі людьми, учиненої з метою саме трудової експлуатації, що найбільш активно виявляється в галузях будівництва, промисловості (видобуток корисних копалин, заготівля лісу, переробка продукції) (47%); ведення домашнього господарства (24%); сільське господарство (11%). Узагальнені результати вивчення судової практики (вироків суду за ст. 149 КК України), архівних кримінальних проваджень свідчать про те, що безпосередньо в Україні найчастіше трудовій експлуатації піддаються саме соціально незахищені особи в сільському господарстві – 43,2%; на підпільних заводах з виробництва

© ШЛЯХОВСЬКИЙ О.А. – доктор філософії з галузі знань «Право», начальник (Головне управління Національної поліції у Львівській області)

деревобробної продукції; з видобутку та обробки каменю – 35,7%; інше – 21,1%. У зв'язку із чим звернуто увагу саме на історичний аспект становлення та розвитку організованих злочинних угруповань, які займаються торгівлею людьми, а також здійснити комплексне дослідження з метою з'ясування й обґрунтування можливих шляхів удосконалення окремих аспектів протидії в різні історичні періоди.

Ключові слова: торгівля людьми, примусова праця, сфери експлуатації, історичні засади, правове забезпечення, транснаціональна злочинність.

Today, the situation in Ukraine remains alarming, especially with regard to human trafficking. At the international level, human trafficking is recognized as the harshest and most dangerous crime against the will, honor and dignity of a person. Every year, crimes of this category become increasingly large and are recognized as a threat to the entire world community. This is due to the fact that human trafficking is one of the most profitable areas of transnational ethnic organized crime. According to the estimates of the International Labor Organization, the profit from forced labor and human trafficking is 150 billion US dollars worldwide. Moreover, according to the form of exploitation, the largest number of victims (64% of the total number, or 16 million) are persons who became victims of human trafficking committed for the purpose of labor exploitation, which is most actively manifested in the fields of construction, industry (mining, logging, product processing) (47%); housekeeping (24%); agriculture (11%). The generalized results of the study of court practice (court verdicts under Article 149 of the Criminal Code of Ukraine), archival criminal proceedings indicate that directly in Ukraine, it is socially vulnerable persons in agriculture who are most often exposed to labor exploitation - 43.2%; at underground factories for the production of woodworking products; from stone mining and processing - 35.7%; other - 21.1%. In connection with this, attention was paid specifically to the historical aspect of the formation and development of organized criminal groups engaged in human trafficking, as well as to carry out a comprehensive study with the aim of clarifying and justifying possible ways of improving certain aspects of countermeasures in different historical periods.

Key words: human trafficking, forced labor, areas of exploitation, historical foundations, legal support, transnational crime.

Актуальність теми. Україна як молода держава переживає важливий новий історичний етап свого розвитку. На порозі третього тисячоліття вона здобула незалежність, свободу, право розпоряджатися власним майбутнім. Це створило передумови для розбудови держави, динамічного та неухильного зростання якісних показників, визначення своїх пріоритетів і партнерів, а також входження до світового співтовариства [1]. Водночас постали проблеми, що потребують нагального розв'язання, зокрема протидія організованих злочинності, що спеціалізується на торгівлі людьми.

Торгівля людьми є серйозним злочином та серйозним порушенням прав людини. Щороку тисячі чоловіків, жінок та дітей потрапляють до рук торговців людьми, у власних країнах та за кордоном. Майже кожна країна світу потерпає від торгівлі людьми, чи то країна походження, транзиту або місця призначення жертв. Наявні міжнародні програма боротьби з торгівлею людьми спрямовані на навчання, підвищують рівень обізнаності та впроваджують рішення, що засновані на дії, щоб покласти край сучасному рабству. Завдяки спільним партнерству, критичним дослідженням та безпосередньому залученню до інноваційних програм міжнародні та національні інституції розробляють стратегії боротьби з усіма формами торгівлі людьми на місцевому, державному, національному та міжнародному рівнях [2]. Ефективно протидіяти зазначеному явищу можна лише при використанні системного підходу, за умов координованої діяльності всіх зацікавлених сторін – державних установ, недержавних організацій, органів соціального захисту, правових, законодавчих та міграційних [3].

Отже така оцінка суспільних поглядів не повинна обмежуватися тільки правовими ідеями. Потрібним є вивчення історичних, моральних та інших уявлень, які є значними для кожного конкретного випадку [4, с. 147]. Протидія торгівлі людьми потребує особливої уваги й особливих підходів як з боку вчених, так і практичних працівників [5, с. 80]. Це і зумовлює підвищення наукового інтересу до вивчення даної проблеми та заходів щодо її подолання не тільки з боку юристів, криминологів, політологів, психологів, а й істориків [6, с. 374]. Враховуючи викладене вище, вважаємо за потрібне звернути увагу саме на історичний аспект становлення та розвитку

організованих груп і злочинних організацій, які займаються торгівлею людьми, а також здійснити комплексне дослідження з метою з'ясування й обґрунтування можливих шляхів удосконалення окремих аспектів протидії в різні історичні періоди, що має теоретичне та практичне значення для правоохоронних органів [7, с. 214–215].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремими питаннями протидії організованій злочинності, що спеціалізується на торгівлі людьми займалися такі вчені С. В. Албул, О. Л. Баженов, Д. О. Балобанова, О. М. Бандурка, М. Ю. Бурдін, А. А. Ганжа, О. М. Головка, О. Г. Горбунова, Л. О. Дорогань, Н. В. Дрьоміна-Волок, О. І. Захарчук, Є. Є. Клименюк, Н. В. Клименюк, Є. О. Кончаковський, Є. О. Костоґриз, Г. Л. Кохан, Н. М. Лукач, П. М. Макаренко, Н. Ю. Небитова, О. М. Обушенко, С. О. Павленко, О. В. Святун, В. Г. Севрук, Т. А. Старова, Д. В. Швец, Т. В. Шевченко тощо.

Метою статті є аналіз становлення та розвитку правового забезпечення протидії оперативними підрозділами НП України торгівлі людьми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Торгівля людьми є проблемою глобального масштабу. Дедалі більшого поширення набувають форми торгівлі людьми, які не пов'язані із сексуальною експлуатацією, зокрема трудова експлуатація.

Загалом, за оцінками Міжнародної організації праці, щорічний дохід організованої (транснаціональної) злочинності від злочинної діяльності, пов'язаної з торгівлею людьми, становить понад 32 млрд доларів США [8].

Зважаючи на викладене, слід зазначити, що значущість протидії торгівлі людьми, учиненій з метою трудової експлуатації, потребує більш поглибленого вивчення з урахуванням ретроспективного дослідження.

Варто зазначити, що в науковій літературі точаться дискусії щодо співвідношення понять «рабство» та «торгівля людьми». Одні вчені обґрунтовують необхідність відокремлення поняття рабства від поняття торгівлі людьми. Водночас ми підтримуємо іншу групу вчених (Я. Рассам, К. Стірмен, Д. Кагілл, Л. Ледерер), які стверджують, що торгівля людьми є сучасною формою рабства.

Наприклад, Г. Кохан, вивчаючи міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з рабством і работоргівлею, доводить, що поняття «рабство» є сумісним, родовим із поняттями «торгівля людьми» та «підневільний стан» [9].

Слушно також зауважує Н. М. Лукач стосовно того, що розбіжність між поняттями «рабство» і «торгівля людьми» полягає лише в ставленні до цих явищ упродовж конкретних історичних періодів [10].

Варта уваги й позиція Н. В. Клименюк, яка зазначає, що «рабство» й «торгівля людьми» – поняття взаємопов'язані [11].

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що становлення та розвиток правового забезпечення протидії трудовій експлуатації необхідно розглядати в контексті наукового розуміння передумов виникнення трудової експлуатації як сучасної форми торгівлі людьми в різні історичні періоди та епохи розвитку світових цивілізацій.

Про те, що торгівля людьми є найпоширенішою формою рабства, ідеться в працях науковців Німецького інституту прав людини П. Фольмар-Отто та Х. Рабе. Їхня позиція ґрунтується на факті порушення прав людини, а саме перетворенні її на товар, предмет купівлі-продажу, позбавленні її права на свободу й вільний вибір [12].

Рабство як явище виникло в сивій давнині та існує в різних формах донині, попри те, що вважається злочином в усіх державах світу [11].

Дж. Мор стверджує [13], що рабство є ровесником цивілізації. У своєму дослідженні «Рабство» він пише, що явище торгівлі рабами виникло внаслідок появи надлишкового продукту, який зробив можливою та вигідною експлуатацію інших людей. Тобто першопричиною появи торгівлі рабам слугували економічні фактори. Але оскільки ніщо не може існувати саме по собі, то до економічних факторів, у міру розвитку й еволюції людської цивілізації, поступово долучалися соціальні, культурні, правові, релігійні та інші фактори [10].

Натомість О. Л. Баженов зазначає, що виникнення примітивного рабоволодіння припадає на період соціально-економічного розвитку суспільства Меланезії, Тропічної Африки, Південної та Північної Америки, які стояли на початкових ступенях розкладу первіснообщинного ладу [14].

Аналогічну позицію обстоює Г. Л. Кохан, яка в дисертаційному дослідженні на тему «Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з рабством і работоргівлею» (2002) зазначає, що завершеного вигляду рабство набуває в епоху античності. На думку дослідниці, головною ознакою класичного (античного) рабства є перетворення людини на об'єкт відносин власності [9].

Погоджуємося з окремими дослідниками [15] про те, що однією з ключових ланок у формуванні сучасних уявлень про роль рабства в Давній Греції були праці Мозеса Фінлі (серія статей, згодом опублікована у вигляді монографії «Давнє рабство і сучасна ідеологія» [16], у якій він сформулював ідею античного суспільства як «рабського суспільства» (slave society), яке цим самим протиставлялося давньосхідним «суспільствам з рабами» (society with slaves). Таким чином, Фінлі наголошував на фундаментальній ролі рабовласницьких відносин саме в античному суспільстві [15].

Рабство в Стародавній Греції було закріплено звичаями давнини й було наслідком війн, а не майнового розшарування суспільства [17].

Арістотель допускав можливість поневолення людей у рабство під час війни, але робив це на тій підставі, що переможець у війні та рабовласник найімовірніше є, за визначенням, більш порядним, ніж поневолений. Головний аргумент Арістотеля на користь рабства полягає в тому, що деякі люди за суттю є рабами. «Раб за своєю природою є людиною, яка може належати комусь, а отже, належить іншій людині, яка здатна розуміти мислення, але не володіти ним» [18].

Рабами ставали боржники, полонені на полях воєн, покарані злочинці, покинуті діти, діти рабів [11]. У Стародавніх Афінах питома вага рабів становила від 30 до 35% населення. Переважну їх частину становили раби негрецького походження, оскільки рабовласники вважали, що рабам різного походження важче домовитися між собою. Однак існують відомості про андроподистів – людей, які займалися викраденням вільних громадян з метою продажу їх у рабство. Центрами рабства, крім Афін, також були Хіос, Лесбос, Коринф, Егіна [17].

Саме рабська праця стала однією з основних причин розквіту Стародавньої Греції. Рабство здебільшого розвивалося за рахунок сусідніх народів, що були захоплені під час постійних воєн. Його джерелами були також работоргівля та боргове рабство. Невільниками ставали навіть бідні афіняни, що не могли справитися з боргами [19].

Зі зростанням матеріального виробництва збільшувалася кількість рабів. Нагляд за рабами й забезпечення їх усім необхідним вимагав персоналу, який також складався з рабів. На перших стадіях єдиним (а в подальшому – найбільш істотним) джерелом рабів у всіх народів була війна, супроводжувана полоном воїнів супротивника і викраденням людей, що проживають на його території. Коли інститут рабовласництва зміцнився і став підставою економічного ладу, до цього джерела додалися й інші [19].

Рабство Стародавньої Греції одержало назву «класичного». За класичного рабства раби були позбавлені власності на засоби виробництва та розглядалися у процесі виробництва на одному рівні з худобою та знаряддями праці. Їх називали «знаряддями, що розмовляють», вказуючи на цілковиту належність раба його хазяїну [17].

У полісах рабів використовували переважно в ремісничих майстернях – ергастеріях. Пануючим типом ергастеріїв була майстерня з кількістю рабів від 5 до 10. Невелика кількість рабів пояснювалася відсутністю прогресу та низьким рівнем спеціалізації, відповідно, значна кількість працівників не давала жодних економічних переваг. Результативність рабської праці в ремісництві була досить високою. У середньому раб, який працював в ергастерії, забезпечував родину з трьох-чотирьох осіб.

У сільському господарстві працею рабів послуговувалися менш активно. Це пояснювалося низькою результативністю такої праці, особливо в тих випадках, коли був потрібен ретельний догляд за культурами (оливи, виноград). У дрібних господарствах власники працювали самі, з допомогою членів родини та двох-трьох рабів. Власники великих господарств надавали перевагу найманим працівникам з безземельних селян, передусім у період збирання та переробки врожаю. Окремі землевласники надавали певну самостійність рабам, за умов сплати оброку, розмір якого становив від половини до двох третин урожаю. Однак така практика стосувалася переважно рабів грецького походження.

Практично повністю рабською була праця на шахтах і майстернях з переробки руди, наприклад у Лаврійських горах, де добували срібло та свинець. Зазвичай копальні були власністю полісів, а раби – власністю приватних власників, які здавали їх в оренду. Такий спосіб застосування рабів був найменш копітким і приносив гарантований дохід їх власнику. Приватні особи інколи здавали в оренду близько 300–1000 рабів [17].

Сільськогосподарське виробництво мало свої особливості в різних областях Середземномор'я. Так, у західних провінціях Галії та Іспанії сформувалися великі земельні господарства – латифундії, у яких працювала значна кількість рабів. На східних територіях, північному узбережжі Африки та Італії пануючою формою були децентралізовані латифундії з колонами. Водночас

існували значні земельні ділянки (сальтуси), які належали імператорам. В окремих провінціях у сальтусах працювали як раби, так і колони. Піднесення сільського господарства було наслідком комплексу причин, серед яких слід виокремити ключові:

- широке застосування рабської праці;
- зростання міського населення та встановлення постійного товарообміну між містом і селом. Причому переважну більшість продукції сільського господарства споживали в латифундії, а обмінювали лише декілька її видів;
- збільшення обсягу виробництва. Середній розмір латифундії становив 200–300 югерів (50–60 га) землі, середня кількість рабів коливалася від 10 до 20 осіб. Кооперація праці дозволяла обробляти поле площею 200 югерів зусиллями 12–14 рабів. На кожного раба припадало від 14 до 16 югерів землі, у той час як вільний селянин разом з членами родини обробляв від 4 до 14 югерів [17].

На відміну від рабства Стародавніх Греції та Риму (класичного), відносини між рабовласниками й рабами країн Сходу отримали назву «східного рабства».

Історія Стародавнього Сходу вивчає історію Стародавнього Єгипту, Східного Середземномор'я Месопотамії, Малої Азії, Закавказзя, Стародавньої Індії, Китаю. Період вивчення становив приблизно з кінця IV тис. до н.е. до середини I тис. н.е. [20].

Найбільш вдало, на нашу думку, особливості східного рабства схарактеризував колектив авторів навчального посібника «Історія економіки та економічної думки» [17], зокрема:

- рабство не було вирішальним фактором суспільного виробництва й основною трудових ресурсів. Головна сфера народного господарства – аграрна – залишилася практично поза рабовласницьким виробництвом. Працю рабів використовували для обробітку землі частково, переважно в системі державного та храмового господарства;
- процес формування та розподілу рабської сили контролювала держава. Основними джерелами рабів були військовополонені, злочинці та боржники;
- працю рабів використовували переважно для обслуговування рабовласників і будівництва суспільно необхідних об'єктів;
- східне рабство не було класичним, у ньому перепліталися громадські та рабовласницькі елементи [17].

Причому, як свідчить дослідження авторів підручника «Історія держави і права зарубіжних країн» (2020), хоча раби були найбільш безправною верствою населення Стародавнього Єгипту, вони могли мати особисті речі та сім'ю. За вчинені злочини рабів судили не їхні господарі, а державні органи. У разі надмірно жорстокого поводження вони могли шукати притулку в храмах, що могло стати причиною обернення їх слугу храму. Раб, відпущений на волю, набував усіх прав єгиптянин [21].

Досліджуючи рабство в епоху Середньовіччя, слід зазначити, що ця епоха поділяється на три періоди. Перший період (кінець V – перша половина XI ст.) є перехідним від античності і варварства до феодальної епохи, якому притаманний економічний занепад. Другий період (друга половина XI–XII ст.) – час розквіту середньовічного феодального суспільства, поширення освіти й культурного розвитку. Третій період (XIV–XV ст.) – час зміцнення феодальної монархії та послаблення впливу церкви, появи наукових дослідних знань, зародження гуманізму й початок епохи Відродження [22].

Рабовласницькі відносини на території сучасної України за часів Київської Русі існували дещо в іншій формі, ніж в античних державах. Здебільшого це суспільно небезпечне явище мало патріархальний характер (раби входили до складу родини, яка ними володіла). Внаслідок такого взаємозв'язку інституту рабства із сімейним правом його специфіка була зумовлена характером останнього. Не варто недооцінювати й того факту, що з X ст. на Русі набуло поширення християнство, котре зумовило послаблення рабства. Особливістю рабства на Русі є також те, що праця рабів у слов'ян не стала основною формою експлуатації, з огляду на економічні, кліматичні, географічні й інші умови. Раби виконували лише допоміжні господарські функції, а головною робочою силою були селяни [23; 24].

За часів Київської Русі рабство визнавали злочином, про що йшлося в «Руській Правді». Попри це, досить поширеною була дотична форма рабства – кріпацтво (кріпосницька експлуатація) селян. Ще більшого поширення кріпацтво на території сучасної України набуло після розпаду Київської Русі та входження українських земель до складу Великого князівства Литовського, а згодом до Речі Посполитої та Російської імперії. У період польсько-литовської держави (XVI ст.) закріпаченими стали 20 % селян. Скасування кріпацтва відбулося лише 1861 року.

У колоніальній політиці європейських держав чільне місце посідає Африканський континент [17].

Водночас О. С. Акунін зазначає, що рабство існувало в Африці задовго до появи європейців, але воно переважно мало патріархальний (домашній) характер [25].

Відлік «негритянського» рабства в Північній Америці прийнято вести з 1619 року, коли в Джеймстаун прибув перший вантаж чорношкірих невольників на голландському кораблі [26].

Початком масового руху проти рабства в США вважають 30-ті рр. XIX ст. Зауважимо, що творцем аболіціоністського суспільства Пенсільванії свого часу був Бенджамін Франклін, який мав на меті звільнення негрів-рабів. На початку XIX ст. головним прихильником аболіціонізму став Вільям Ллойд Гаррісон. 1831 року у першому номері газети «Визволитель», редактором якої він був, діяч рішуче виступив за негайне скасування рабства у Сполучених Штатах, забезпечення темношкірого населення рівними громадянськими правами поряд з білими американцями [27]. Позиція Гаррісона започаткувала антирабовласницький рух, який увійшов в історію під назвою аболіціонізм. Він також зазначав, що злом є і рабовласницька ідеологія плантаторів Півдня, і расистські забобони жителів вільних штатів. Ідеї Гаррісона знайшли підтримку у вільного населення як Півночі, так і Півдня [28].

Рабство визнали моральним і політичним злом, яке суперечило християнським ідеалам, законам та принципам Декларації незалежності США. Упродовж усього існування товариство займалося лише агітацією, але вона була надзвичайно активною та успішною. Тривалий час Гаррісон виключав із засобів боротьби з рабством насильство, але після антирабовласницького повстання Джона Брауна 1859 року, яке закінчилося кривавою розправою із заколотниками, він виправдав революційне насильство [28].

1840 року Американське товариство боротьби з рабством припинило діяльність, на його основі виникло чимало течій. Утворилася Партія свободи, яка 1844 року брала участь у виборах, не поділяючи позиції щодо питання анексії Техасу. Вимагати ліквідації рабства було неможливо, адже це суперечило Конституції США. Партія свободи проіснувала до 1854 року. Відтоді Республіканська партія почала відкрито виступати проти поширення рабства на Заході США. Лозунгом цієї організації був такий вислів: «Вільна земля, вільна праця і вільні люди». Слід наголосити, що лідер цієї партії Авраам Лінкольн 1860 року переміг на президентських виборах у США, що сприяло сецесії південних штатів та призвело до громадянської війни 1861–1865 рр. [28].

Водночас одним з перших і найбільш історично значущих документів для світової спільноти, що передбачав скасування рабства, була Прокламація про звільнення рабів [29], підписана 1863 року 16-м президентом США А. Лінкольном.

Разом зі свободою негри отримали право вступати в армію США. Цим правом скористалися 100 тис. колишніх рабів, що істотно змінило хід війни на користь Півночі [30].

Чотирнадцята поправка, яка набула чинності 1868 року, проголошувала рівність юридичних і політичних прав усіх американців, незалежно від кольору шкіри, дозволяла федеральному уряду «карати» штати за її порушення.

Саме тоді з'являються перші міжнародні угоди щодо боротьби з работоргівлею: рішення Віденського конгресу 1815 року, рішення Аахенського конгресу 1818 року, рішення Берлінської конференції 1885 року, рішення Брюссельської конференції 1890 року. Країни-учасниці цих угод визнали злочинними всі дії з торгівлі рабами, незалежно від попереднього статусу та походження проданої в рабство людини. Країни, що брали участь у Брюссельській конференції, зобов'язалися внести конкретні зміни в національні законодавства щодо кримінально-правової заборони работоргівлі. 1919 року держави-учасниці Ліги Націй підписали Сен-Жерменську конвенцію, яка змінювала Берлінський Генеральний акт 1885 року, Брюссельський Генеральний акт, Декларацію 1890 року та підтверджувала рішучість країн-учасниць домогтися цілковитого скасування работоргівлі в усіх формах [31, с. 15–16]. Заборону рабства також було закріплено в таких авторитетних міжнародних документах як Загальна декларація прав людини 1948 р. [32, с. 18–24] та Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод 1950 року [33, с. 17–28; 34; 35].

Ці заходи були згодом посилені Глобальною ініціативою ООН щодо боротьби з торгівлею людьми (UN.GIFT), яка була розпочата 25 березня 2007 року UN.GIFT колективно протидіє торгівлі людьми в багатогранній манері, шляхом залучення партнерів у межах ООН та зовні [36]. Останні напрацювання ООН у сфері протидії торгівлі людьми було здійснено 2010 року. Так, 31 серпня 2010 року Генеральна Асамблея ООН офіційно оголосила про початок реалізації Глобального плану дій щодо боротьби з торгівлею людьми, який напередодні ухвалили делегати ГА ООН. План передбачає заходи щодо запобігання злочинів, захисту їх жертв, переслідування злочинців і зміцнення співпраці з усіх цих напрямів [36].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що на сьогодні особливо увагу варто приділяти причинам і умовам, що сприяють незаконній міграції, прогнозуванню міграційних процесів, зв'язку незаконної міграції зі злочинними видами бізнесу - торгівлею наркотиками, зброєю, людьми, контрабанді, проституції, крадіжкам і вивезенні авто транспорту тощо [37, с. 228–229]. Тому під час обрання найбільш успішної тактики виявлення та документування фактів організації транснаціональною організованою злочинністю незаконного переправлення осіб через державний кордон або вчинення злочинів, пов'язаних із торгівлею людьми, працівник оперативного підрозділу з метою раціонального використання сил, засобів, методів і форм оперативно-розшукової діяльності, повинен володіти знаннями про специфічні особливості та історичні засади торгівлі людьми [38; 39, с. 360-361].

Висновок. Отже, теорія і практика свідчать, що одним із дієвих і традиційних напрямів удосконалення протидії злочинам є покращення її теоретичного забезпечення, що досягається шляхом приділення належної уваги з боку науковців [40, с. 66; 41, с. 16]. Підсумовуючи вище викладене, слід відзначити, що організована злочинність, особливо у теперішніх умовах, постійно трансформується, набуває нових видів та способів вчинення у зв'язку із чим правоохоронним органам України, особливо Національній поліції України необхідно докладати значних зусиль у досягненні поставлених завдань щодо протидії організованим угрупованням, що займаються торгівлею людьми та безперервно запозичувати ефективний вже набутий історичний досвід зарубіжних правоохоронних органів у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Севрук В.Г., Павленко С.О. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями, сформованими на етнічній основі. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2016. № 1 (98). С. 49–60.
2. Небитова Н.Ю. Взаємодія органів Національної поліції з державними органами та громадськими інституціями у протидії торгівлі людьми в Україні. Підприємництво, господарство і право. №11. 2020. С. 134–137.
3. Протидія торгівлі людьми. URL: http://wu.cn.ua/files/pdf_public/18_trafficking.pdf
4. Балобанова Д.О. Загальні засади теорії криміналізації. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 47. С. 145–148.
5. Sevruk V. Ethnic crime in Ukraine. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ України. 2016. № 1 (11). С. 73–83.
6. Павленко С. О. Основні етапи боротьби з хабарництвом: історичний аспект. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. К., 2013. Вип. 2 (87). С. 373–382.
7. Севрук В. Г. Історичні етапи розвитку організованих груп і злочинних організацій, які сформовані на етнічній основі. Право і суспільство. 2020. № 5. С. 213–219.
8. ILO global estimate of forced labour: results and methodology. International Labour Office, Special Action Programme to Combat Forced Labour (SAP-FL). Geneva: ILO, 2012. 37 p.
9. Кохан Г.Л. Міжнародно-правове співробітництво в боротьбі з рабством і работоргівлею: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.11. Харків, 2002. 18 с.
10. Лукач Н. М. Концептуальні засади та інституційні механізми протидії глобальній проблемі торгівлі людьми: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04. Львів., 2016. 245 с.
11. Клименюк Н.В., Клименюк Є.Є. Протидія торгівлі людьми: історико-правові норми міжнародного та вітчизняного права. Наукова праця. Педагогіка. 2017. Вип. 279. Т. 291. С. 77–81.
12. Follmar-Otto P., Rabe H. Menschenhandel in Deutschland. Die Menschenrechte der Betroffenen stärken. Deutsches Institut für Menschenrechte. Berlin, 2009. 104 p.
13. Perez-Solla M. Slavery and human trafficking: international law and the role of the World Bank. URL: www.worldbank.org/sp.
14. Баженов О.Л. Історія первісного суспільства: навч.-метод. посібн. для студ. історич. ф-ту денної форми навчання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2014. 296 с.
15. Одрін О. Рабовласництво в олівійському полісі у V-III ст. до н.е.: історіографія, джерела, перспективи досліджень. Eminak. 2019. № 1 (25). С. 93–106. DOI: [https://doi.org/10.33782/eminaк2019.1\(25\).212](https://doi.org/10.33782/eminaк2019.1(25).212).
16. Finley M. Ancient Slavery and Modern Ideology. New York, 1980. 127 p.
17. Макаренко П.М., Дорогань Л.О., Кончаковський Є.О. Історія економіки та економічної думки: навч. посіб. Полтава, 2013. 442 с.
18. Дрьоміна-Волок Н. В. Розвиток ідеалів рівності та апологетика расового рабства в працях Дж. Локка і Т. Гоббса. Наукові праці НУ ОЮА. С. 160–169.

19. Захарчук О.І. Суспільно-історичні форми рабства: зміст та особливості прояву: дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2016. 220 с.
20. Стародавній Схід. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
21. Бандурка О. М., Швець Д. В., Бурдін М. Ю., Головка О. М. та ін. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; вступ. слово О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2020. 618 с.
22. Загальна характеристика культури Середньовіччя. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-2755.html>.
23. Обушенко О.М. Історія розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини в Україні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 241–249.
24. Рабство. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
25. Акунін О.С. Історіографія проблеми работоргівлі та її скасування в англійських колоніях (друга половина XVIII – перша третина XIX ст.). URL: [file:///C:/Users/%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D1%80%D1%8C%202019/Downloads/gileya_2013_77_33%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%B0%D0%B1%D1%80%D1%8C%202019/Downloads/gileya_2013_77_33%20(1).pdf).
26. Павленко С. О. Сучасний стан торгівлі людьми з метою трудової експлуатації в Україні та світі. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 1. 2021. С.120-126. URL: http://apn.dnu.in.ua/1_2021/28.pdf.
27. Історія Сполучених Штатів: Нарис / Ред. кол.: Говард Синкотта (гол. ред.), Дебора М.С. Браун, Стивен Бюрант; Перекл. на укр. Ю. Лісняк та ін. Інформаційне агентство Сполучених Штатів. 406 с.
28. Дюг М., Валіон О. П. Роль аболіціоністського руху у ліквідації рабства в США у 30–60-х рр. XIX ст. <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/11078/1/11Dyug.pdf>.
29. Crowther C., Edward R. «Emancipation Proclamation». In *Encyclopedia of the American Civil War* / Heidler, David S. and Heidler, Jeanne T. 2000. P. 651. ISBN 0-393-04758-X.
30. Костогриз Є.О. Рабовласництво в США. Питання нової та новітньої історії: зб. наук. праць молодих науковців, аспірантів, магістрантів, студентів. Вип. 2. Миколаїв: МНУ імені В.О. Сухомлинського, 2013. С. 14–17.
31. Горбунова О.Г. Міжнародні документи та законодавство зарубіжних країн Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (ДДУВС, 28.05.2019) стосовно проституції, торгівлі жінками та змушування їх до роботи у секс-бізнесі. Вісник Університету внутрішніх справ. 1999. Спеціальний випуск. С. 14–22.
32. Загальна декларація прав людини 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. К.: Наукова думка, 1992. С. 18–24.
33. Еліза Цакірі Доповідь // Матеріали міжнародного семінару «Пошук шляхів вирішення проблеми запобігання торгівлі жінками в Україні та формування Комплексної програми дій» (Київ, 13–14 травня 1998р.). К., 1998. С. 15–17.
34. Албул С.В. Поняття та складові оперативного (ініціативного) пошуку підрозділів карного розшуку. Організаційно-правові засади боротьби з правопорушеннями на транспорті: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 29 листоп. 2013 р.). Одеса: ОДУВС, 2013. С. 4–5.
35. Старова Т.А., Шевченко Т. В. Міжнародний досвід боротьби з торгівлею людьми: історичний аспект. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3608/1/43.pdf>.
36. Святун О. В. Діяльність ООН щодо протидії сучасним формам рабства. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 96. Ч. I. С. 129–137.
37. Севрук В. Г. Основні заходи протидії нелегальній міграції осіб циганської національності. Часопис Академії адвокатури України: електронне наукове фахове видання. 2013. № 18 (1). URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2013-1/13svgocn.pdf>.
38. Павленко С. О. Тактика виявлення та документування оперативними підрозділами нелегальної міграції як однієї зі сфер діяльності організованої злочинності. Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 210–228. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.147.181335>.
39. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.
40. Ганжа А. А. Науковий генезис проблеми протидії оперативними підрозділами ОВС України діяльності організованих злочинних груп, які готують вчинення крадіжок із квартир громадян. Право і безпека. 2013. № 3(50). С. 65-67.
41. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092.